

S.Rüstəm uğundu: – Ədə, dedi, - dərddən yox ey, dərddən...

“21 Azər” Nezhətinin (inqilabının) yubiley gecəsini keçirmək üçün Qubaya getmişdik. Üç nəfər idik. Yoldaşlarımdan biri “21 Azər” Nezhəti haqqında məruzə etdi. Biri də öz xatirələrini danışdı. Növbə mənə çatdı. Kürsüyə qalxıb bir neçə şeir oxudum. Salondakılar bizi hərarətlə qarşıladı. Rəsmi hissə qurtardı. Səhnədən düşün salonda birinci sırada əyləşdik. Konsert başladı. Müğənnilər növbə ilə oxuyurdular. Yaxşı da oxuyurdular. Ancaq hamı Rübabə xanımı gözləyirdi. Rübabə xanım səhnədə görünəndə hərarətli alqışlar salonun daş-divarlarını titrətdi. Onun çatma qasları sanki başbaşa vermiş iki misra idi. Biri hicrandan danışdı, biri vüsaldan... Özü də Rübabə yanğısıyla, Rübabə nisgilylə, Rübabə həsrətiylə danışdı...

Konsertdən sonra qonaq evində ziyafət verildi. Mən masa arxasında Rübabə xanımla qabaq-qənşər əyləşmişdim. Yubiley gecəsinin iştirakçıları sağlıq deyir, yeyir, içirdi. Mən də:- İcazənizlə,-deyib Rübabə xanımın qədəhinə konyak süzdüm. O, etiraz etmədi. Mənə demişdilər ki, Rübabə xanım arabir içir. Sənətkar adamdır. Bəlkə ilhama gəlmək üçün içir. Nə olsun qadındır? İndi qadınlar da içir. Bəlkə Rübabə xanım dərddən içir. Özü də Vətən dərddindən! Vətən dərddindən də böyük dərd olarmı? Bir dəfə şəhər içində Sahib Şükürova rast gəldim. Mən Təbriz Dövlət Filarmoniyasında müdir olanda, o da solist idi. O məni “İnturist”də şama qonaq etmək istədiyini dedi. Etiraz et-

mədim. Biz “İnturist”in yemək salonuna daxil olanda Süleyman Rüstəmin, Ənvər Məmmədخانlının, Mikayıl Rəfilinin bir masa ətrafında əyləşib şam etdiklərini gördük. Mən bu söz ustalarına salam verib yanlarından keçəndə üçü də qalxıb bizi başqa masa arxasında əyləşməyə qoymadılar. Öz yanlarında əyləşdirdilər. Biz də yeyib-içməyə başladım. Arada dayanıb Süleyman Rüstəmin duzlu zarafatlarına qulaq asmaq istədik. Bu zaman M.Rəfil dedi ki, siz bizə baxmayın. Yeyin, için! Biz dərddən içirik. S.Şükürov nisgillə dedi ki, Vallah, elə biz də dərddən içirik. S.Rüstəm uğundu: – Ədə, dedi, - dərddən yox ey, saat dərddən içirik. Bu dəfə hamımız uğunduq...

Ziyafətdən sonra biz qonaq evindəki otaqlarımıza çəkildik. Gecə yarından keçirdi. Yorğun idi. Soyunub çarpayıda uzanmaq istəyirdim. Birdən otağın qapısı döyüldü. Qapını açdım. Gələn Rübabə xanım idi. Dərhal stul çəkib: - Əyləşin! – dedim. Əyləşmədi. – Yox! - dedi. – Gedək mənim otağıma. Mən səmimiyyətlə: - Gedək” – dedim. Getdik. Bu dəfə Rübabə xanım stul çəkdi. Mən əyləşdim. O əyləşmədi. Sual dolu maraqla: - Siz “Mən nə gətirdim” şeirini əzbərdən bilirsiniz? – deyə məndən soruşdu. Mən etirafı: - Bəli! – dedim. Rübabə xanım əl çantasını götürüb açdı. İçindən qələm-dəftər çıxartdı. Deyəsən şeiri yazmaq istəyirdi. Mən maraqla: – Siz o şeiri yazmaq istəyirsiniz? – deyə mü sahibimdən soruşdum. Rübabə xanım qətiyyətlə: - Bəli – dedi. Mən təəccüblə: - Axı, eşitmişəm ki, siz haçansa, hardasa bu şeiri “Segah” üstündə oxuyubsunuz. Deməli, əzbər bilirsiniz – dedim. Müsahib etirafı: - Doğrudur! - dedi. Bu şeiri musiqi məktəbinə qəbul olunanda oxumuşam. Özü də “Segah” üstündə! Bunu da məndən imtahan götürən musiqi müəllimi özü xahiş etmişdi. Ancaq o gündən sonra gör nə qədər vaxt keçib. Bəlkə bu şeiri indi oxuyanda bir sözünü dəyişik saldım, ya da unuttum. Bəs sonra? Onda bu, müəllifə hörmətsizlik olar. Yox! Mən dəqiq adamam. Başqalarının da dəqiq olmalarını istəyirəm. Sabah Bakıda keçiriləcək yekun yubiley gecəsində bu şeiri oxumaq istəyirəm. Özü də “Segah” üstündə! Ona görə də sizdən xahiş edirəm, şeiri oxuyasınız, mən də yazım – dedi. Mən şeiri hərarətlə oxudum. Bəli! Elə hərarətlə oxudum ki, sanki, indicə yazmışdım. Rübabə xanım yazırdı. Ancaq mənim səsim, onun əli titrəyirdi... O, şeiri yazıb qurtardı. Qələm-dəftərini əl çantasına qoydu. Şəhər yola düşəcəkdik. Mən Rübabə xanımla xudahafizləşib otağıma qayıtdım. Soyunub ya-

tağıma girdim. Ancaq yata bilmədim. Rübabə xanım öz otağında “Humayun” üstündə həzin-həzin oxuyurdu. Yadıma Bakıdakı sevimli bəstəkarımız Cahangir Cahangirovla bir telefon söhbətimiz düşdü. O dedi ki, mən müharibə illərində Təbrizdə olanda böyük sənətkar Əbülhəsən xan İqbalın Təbrizdə yaşadığını bildirdim. O ustad xanəndə ilə görüşmək arzusu məni rahat qoymayırdı. Ancaq bu arzumu öz yoldaşlarıma deməyə utanırdı. Bir gün cürətlənilib öz arzumu unudulmaz yazıçımız Əvəz Sadiqə bildirdim. O zaman Əvəz Sadiq Təbrizdə incəsənət məsələləri ilə məşğul olurdu. O, təkidlə mənə: Utanmaq gerek deyil! Gedək! – dedi. Biz Əbülhəsən xanın evinə yollandım. O bizi azərbaycanlılara məxsus qonaqpərvərliklə qarşıladı. Otağın döşəməsi boyda yerə sərilmiş xalça üstündə əyləşdik. Bir az sonra qarşımızda xudmani süfrə açıldı. Çay, şirniyyat, meyvə gəldi. Yedik, içdik. Sonra o taydan-bu taydan söhbət etdik. Söz Şimali Azərbaycanın musiqi xadimlərindən düşəndə Əbülhəsən xan dedi ki, sizdə Seyid Şuşinski yaxşı oxuyur. (Rübabə xanımın sənət müəllimi də Seyid Şuşinski olub). Xoşuma gəlir. Minnətdarlıqla Əbülhəsən xana dedim ki, o da sizi iftixarla ustad adlandırır. Əbülhəsən xan fərəhlə gülümsədi. Biz bildik ki, ustad nadir hallarda oxuyur. Mən Əvəz Sadiqın qulağına pıçıldadım ki, görəsən ustad bizə bir şey oxuyarmı? Axı, onun ecəzkar səsinin vurğunu olsam da, səsinə canlı eşitməmişəm. Ustad həssaslıqla: - Cavan oğlan nə buyurur? – deyə Əvəz Sadiqdan soruşdu. Əvəz Sadiq səmimiyyətlə arzumu ona bildirdi. Ustadın rəngi bozardı, sonra tutuldu. Daha sonra açıldı. Dediymə peşman oldum. Ancaq sən demə, mən düşünən tək deyilmiş. Ustad uzun tufan qabığı tutulub-açılan havanı andırırmış. O, bizə böyük hörmət əlaməti olaraq bir “Humayun” dindi, nə dindi! Mən Əbülhəsən xanın evində olduğumu tamam unuttum. Sandım ki, bir dağın güllərlə naxışlanmış ətəyindəyəm. Dağın zirvəsindəsə bir büllür şəlalə çağlaya-çağlaya axıb tökülür. Doğmalığ, mərdlik, xeyir-xahlıq nəğməsi oxuyur... Birdən yanımda bir pıçıldı eşitdim: - Sənə nə oldu? Rəngin niyə avazıyır? Pıçıldayan Əvəz Sadiq idi. Bu sözləri də mənə o deyirdi. Sən demə, ustadın oxuduğu “Humayun”un yangılı xalları iliyimə qədər hopub ruhumu bədənimdən ayırıbmış...

Mən Rübabə xanımın həzin-həzin oxuduğu “Humayun”un məhrəm qanadları altında yuxuya getdim. Sonra yuxuda da Rübabə xanımı gördüm. O yenə də səhnədə vüqarla dayanıb oxuyurdu. Səsində məyusluq da vardı, məğrurluq da, kövrəklik də

vardı, məntinlik də, intizar da vardı, qətiyyət də...

Maşında yol boyu o, danışdı. Mən qulaq asırdım. Bəli! O, sənətin qüdrətindən, sənətkarın şöhrətindən hərarətlə danışdı...

Bakıda ayrıldıq. Yenə yubiley gecəsində görüşəcəkdik. Dekabrın 12-ci gecəsi idi (bizim həm o tayda Milli hökumət qurduğumuz gecə, həm də düz bir il sonra bu taya keçdiyimiz gecə). Salonda boş yer yox idi. İynə atsaydın yerə düşməzd. Məruzədən sonra konsert başladı. Konsertin son akkordlarını Rübabə xanım vuracaqdı. O, hərarətli nəfəsiylə səhnədə ulduz yox, günəş yandıracaqdı. Rübabə xanım oxuyurdu. “Mən nə gətirdim”i “Segah” üstündə oxuyurdu. Mən qadın nəğməkarın yanıqlı “Segah”ının müşayiətilə neçə-neçə qara köynəkli gəcənin içindən keçəcəyə Arazın ağ dalgaları üstə qara qanadlarını görmüş buz nəfəslə narahat bir gecəyə düşürdüm. Bu gecenin içi elə dərin, elə qaranlıq idi ki, səhərin haçan açılacağı məlum deyildi. Bəli! Bu gecə də qeyri-adi gecəydi, o səhər də qeyri-adi səhər idi. Mən isə belə bir zamanda bu şeiri Naxçıvanda yazdım. Bu şeir yalnız mənim sənətimin məhsulu deyildi. Həm də ürəyimə haray idi. Səsi çox uzaqlara getməli idi. Rübabə xanım mənə baxa-baxa oxuyurdu. Gözləri yaşarmışdı. Sanki bu fəryadla dolu şeirin hər misrasını tamaşaçılara daha aydın göstərsin deyə, göz yaşlarında yuyub parlatmaq istəyirdi. Mən isə yenə birinci sırada tərəddüd içində əyləşmişdim. Doğrusu, şeirimə hər misrasının parlamasına sevinisəm də, sevimli müğənninin gözlərinin yaşarmasını istəmirəm. Bir də gördüm ki, öz gözlərimdən də yanaqlarıma yaş axır. Konsert qurtardı. Mən geyim otağının qapısını döydüm. İçəridən Rübabə xanımın: - Buyurun!- deyə mələhətli səsi gəldi. İçəri keçdim. O, paltarını dəyişmişdi. Görüşdük. Mən qardaş məhəbbətilə Rübabə xanımı qucaqlayıb yaş üzündən öpdüm. Bu, istedadlı müğənniyə təşəkkürüm idi. O sevinirdi. Həsərlə mənə: -Bir arzum var – dedi. Mən maraqla: “Nədir o arzu?” – deyə soruşdum. Rübabə xanım nis-

Cümə Qiraəti

gillə: - “Mən nə gətirdim”i Təbriz səhnəsində oxuyam” – dedi. Mən inala: - İnşallah, oxuyarsınız – dedim. Sonra yenə ayrıldıq. Evə yollandım. Yolda başımı qaldırıb göyə baxdım. Payızın sonu olsa da göydəki ulduzlara sarı yarpaqlara bənzəmirdi. Yox! Büllurlaş-büllurlaş parlayırdı. Bu ulduzlar salonda Rübabə xanımı dinləyən adamların yanaqlarında gilələnən göz yaşlarını andırırdı.

Əli Tudə...

dı. Ancaq bu göz yaşlarından kədər uduzları yox, sevinc ulduzları doğmalıydı.

Təəssüf ki, Rübabə xanım “Mən nə gətirdim”i Təbriz səhnəsində oxuya bilmədi. Bir gün məşhur müğənnini yana-yana son mənzilə sol saldıq. Səsindəki Vətən yangısını, nəfəsindəki vüsəl həsrətini, sənətindəki rübab hikmətini yadıq saxladım. Tale nə deyir-desin, nə yazır –yazsın, inanıram ki, gün gələcək, Rübabə xanımın mələhətlə oxuduğu tərəvətli mahnılar, özəmətli muğamlar yazılmış lentlər onun doğulduğu qədim Ərdəbildə də, Təbrizdə də, Urmiyədə də, Mərənddə də, Zəncanda da, Xoyda da, Salmasda da... məhrəm-məhrəm səslənəcəkdir. Rübabə xanımın şeiriyyət dolu nəfəsində həmişə Savalan güllərinin ətri gələcəkdir. O ülvyyət abidəsi olan dağın xatirələrlə naxışlanmış əlvan sinəsində dincələnlər Vətənin nəğməkar qızını günəşli gündüzlərdə də, ayli gecələrdə də minnətdarlıqla anacaqlar...